

Miejsce
na naklejkę
z kodem

(Wpisuje zdający przed
rozpoczęciem pracy)

--	--	--

KOD ZDAJĄCEGO

MHI-W1D1P-021

EGZAMIN MATURALNY Z HISTORII

Arkusz I

Czas pracy 60 minut

ARKUSZ I

STYCZEŃ
ROK 2003

Instrukcja dla zdającego

1. Proszę sprawdzić, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 12 stron. Ewentualny brak należy zgłosić przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Proszę uważnie czytać wszystkie polecenia.
3. Odpowiedzi trzeba zapisać czytelnie w miejscu na to przeznaczonym przy każdym zadaniu.
4. Proszę pisać tylko w kolorze niebieskim lub czarnym; nie pisać ołówkiem.
5. Nie wolno używać korektora.
6. Błędne zapisy trzeba wyraźnie przekreślić.
7. Wszelkie notatki należy sporządzać tylko w brudnopisie, który nie będzie oceniany.
8. Obok każdego zadania podana jest maksymalna liczba punktów, którą można uzyskać za jego poprawne rozwiązanie.
9. Do ostatniej kartki arkusza dołączona jest **karta odpowiedzi**, którą **wypełnia egzaminator**.

Życzymy powodzenia!

Za rozwiązanie
wszystkich zadań
można otrzymać
90 punktów.
(Do punktacji
końcowej egzaminu z
historii wliczona jest
suma punktów
uzyskana z tego
arkusza podzielona
przez 3)

(Wpisuje zdający przed rozpoczęciem pracy)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

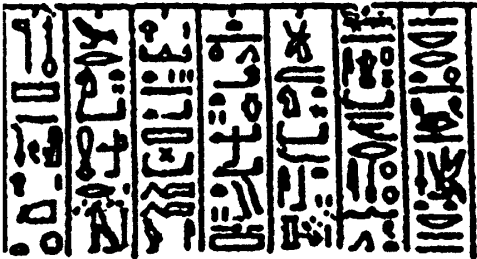
PESEL ZDAJĄCEGO

Zadanie 1. (2 pkt)

Nazwij rodzaje pisma przedstawione na ilustracjach.

a)

b)

Zadanie 2. (4 pkt)

Do każdego z podanych osiągnięć dopisz nazwę państwa, któremu zawdzięczamy wskazane osiągnięcie.

- a) cyfry arabskie
- b) porcelana
- c) podział doby na 24 godziny
- d) pismo alfabetyczne

Zadanie 3. (3 pkt)

Do podanych objaśnień przyporządkuj pojęcia.

ustrój, w którym pełnię władzy mają kapłani	____	a) index
wiara w wielu bogów	____	b) kodeks
zbiór norm prawnych	____	c) politeizm
		d) teokracja
		e) oligarchia

Zadanie 4. (1 pkt)

Nazwij formę ustrojową opisaną w poniższym źródle.

Był on pierwszym, który nosił wyszukane, złotem tkane, jedwabne szaty i znajdował upodobanie w obuwiu purpurowym, wysadzonym drogimi kamieniami [...] Jeśli to już jest dowodem zarozumiałości, pychy i chęci wynoszenia się ponad innych rzymskich obywateli, to jest to drobnostka w porównaniu do tego, że pierwszy od czasów Kaliguli i Domicjana polecił tytułować się publicznie panem i bogiem i przy powitaniu cześć boską sobie oddawać. [...]

.....

Zadanie 5. (4 pkt)

Dopisz daty do poniższych wydarzeń.

- koronacja cesarska Karola Wielkiego
- bitwa pod Hastings
- koronacja cesarska Ottona I
- synod w Clermont

Zadanie 6. (1 pkt)

Podkreśl, kto był autorem „Żywota Karola Wielkiego”.

Thietmar, Gall Anonim, Einhard, Nestor

Zadanie 7. (6 pkt)

Korzystając z wiedzy pozazródłowej, przeanalizuj wykres i wyjaśnij, dlaczego nastąpiło nasilenie akcji lokacyjnej na ziemiach polskich ok. roku:

1260 –

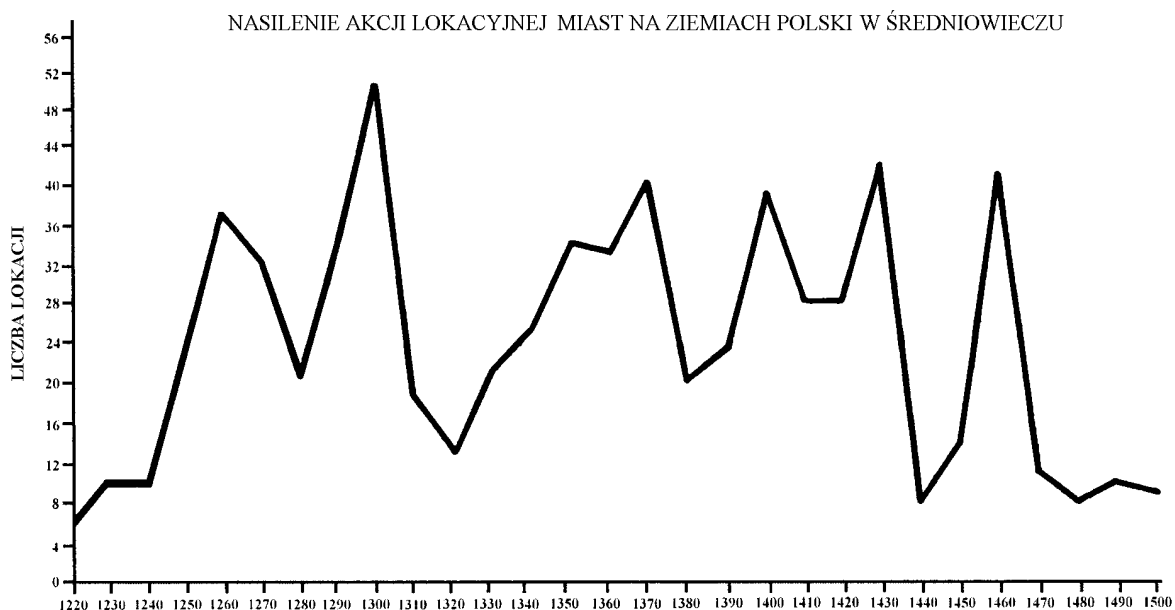
.....

1300 –

.....

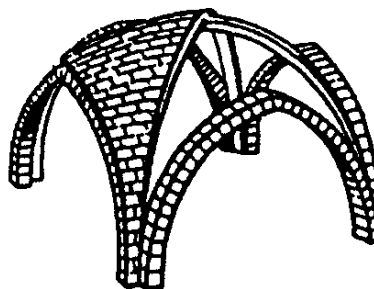
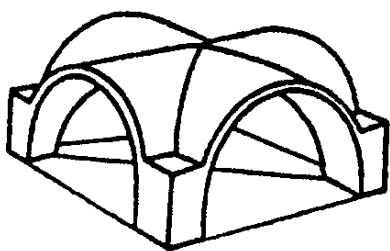
1370 –

.....

Zadanie 8. (2 pkt)

Nazwij style architektoniczne, przedstawione na ilustracjach.

a)

b)

Zadanie 9. (3 pkt)

Podkreśl 3 nazwy roślin sprowadzonych do Europy z Ameryki w XVI wieku.

kukurydza, kawa, ryż, ziemniaki, herbata, pieprz, pomidory, pszenica, sałata

Zadanie 10. (3 pkt)

Podkreśl nazwy 3 państw, które w wojnie trzydziestoletniej walczyły po stronie protestantów.

Austria, Czechy, Rzeczpospolita, Francja, Szwecja, Bawaria

Zadanie 11. (6 pkt)

Uzupełnij tabelę.

Bitwa	Rok	Dowódca (imię i nazwisko)
Kircholm		
.....		Stanisław Żółkiewski
Cecora		

Zadanie 12. (6 pkt)

Wyjaśnij pojęcia:

a) interrex

.....

b) konwokacja

.....

c) elekcja viritim

.....

.....

Zadanie 13. (1 pkt)

Z jakim wydarzeniem wiążesz ustanowienie przedstawionego orderu?

.....

Zadanie 14. (6 pkt)

Uzupełnij tabelkę dotyczącą pierwszych konstytucji na świecie.

Rok	Kraj	Ustrój polityczny
1787		
	Rzeczpospolita	
		monarchia konstytucyjna

Zadanie 15. (1 pkt)

Nazwij dokument, z którego pochodzą przytoczone fragmenty:

Art. 1. Ludzie rodzą się i żyją wolnymi i równymi wobec prawa [...]

Art. 3. Źródłem każdej władzy suwerennej jest naród [...]

Art. 17. Własność jest prawem nienaruszalnym i świętym [...]

.....

Zadanie 16. (1 pkt)

Uporządkuj we właściwej kolejności od 1 do 6 formy ustrojowe państwa francuskiego w latach 1789 – 1814. Wpisz numery od 1 do 6 we właściwe kratki.

republika		konsulat	
cesarstwo		monarchia konstytucyjna	
monarchia absolutna		dyktatoriat	

Zadanie 17. (3 pkt)

Wymień cesarzy, którzy wzięli udział w 1805 r. w bitwie pod Austerlitz, nazwanej „bitwą trzech cesarzy”.

-
-
-

Zadanie 18. (3 pkt)

Wymienione bitwy połącz z nazwiskami wodzów.

Iganie		a) Józef Chłopicki
Ostrołęka		b) Jan Skrzynecki
Olszynka Grochowska		c) Ignacy Prądzyński
		d) Józef Bem

Zadanie 19. (4 pkt)

Połącz postać z pełnioną przez nią funkcją.

Jan Tyssowski

Iwan Paskiewicz

Stefan Bobrowski

Józef Chłopicki

- a) dyktator powstania styczniowego
- b) dowódca wojsk rosyjskich w wojnie polsko-rosyjskiej 1831 r.
- c) naczelnik Warszawy w czasie powstania styczniowego
- d) dyktator powstania listopadowego
- e) dowódca wojsk rosyjskich walczących w powstaniu styczniowym
- f) dyktator powstania krakowskiego
- g) dowódca korpusu polskiego w Wielkopolsce

Zadanie 20. (6 pkt)

Wyjaśnij poniższe pojęcia:

a) liberalizm

.....

.....

b) konserwatyzm

.....

.....

c) legitymizm

.....

.....

Zadanie 21. (6 pkt)

Napisz na mapie sąsiadów II Rzeczypospolitej w 1923 r.

Zadanie 22. (3 pkt)

Wyjaśnij, jakie wydarzenia wiążesz z podanymi określeniami.

„cud nad Wisłą” –

.....

„dziwna wojna” –

.....

„piąta kolumna” –

.....

Zadanie 23. (4 pkt)

Podaj pełną nazwę wymienionych organizacji.

ZWZ –

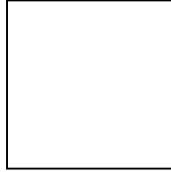
SZP –

ZWM –

AK –

Zadanie 24. (1 pkt)

Narysuj znak „Polski Walczącej”.

Zadanie 25. (7 pkt)

Wpisz na mapie nazwy państw, należących do Układu Warszawskiego.

Zadanie 26. (3 pkt)

Kto, kiedy i gdzie wypowiedział słowa: „Od Szczecina nad Bałtykiem do Triestu nad Adriatykiem, w poprzek całego kontynentu opuściła się żelazna kurtyna.”

- a)
- b)
- c)

BRUDNOPIS

Miejsce
na naklejkę
z kodem

(Wpisuje zdający przed
rozpoczęciem pracy)

--	--	--

KOD ZDAJĄCEGO

MHI-W2D1P-021

EGZAMIN MATURALNY Z HISTORII

STAROŻYTNOŚĆ i ŚREDNIOWIECZE

Arkusz II

ARKUSZ II

Czas pracy 90 minut

STYCZEŃ
ROK 2003

Instrukcja dla zdającego

1. Proszę sprawdzić, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 12 stron. Ewentualny brak należy zgłosić przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Proszę uważnie czytać wszystkie polecenia.
3. Odpowiedzi trzeba zapisać czytelnie w miejscu na to przeznaczonym przy każdym zadaniu.
4. Proszę pisać tylko w kolorze niebieskim lub czarnym; nie pisać ołówkiem.
5. Nie wolno używać korektora.
6. Błędne zapisy trzeba wyraźnie przekreślić.
7. Wszelkie notatki należy sporządzać tylko w brudnopisie, który nie będzie oceniany.
8. Obok każdego zadania podana jest maksymalna liczba punktów, którą można uzyskać za jego poprawne rozwiązanie.
9. Do ostatniej kartki arkusza dołączona jest **karta odpowiedzi**, którą **wypełnia egzaminator**.

Życzymy powodzenia!

Za rozwiązanie
wszystkich zadań
można otrzymać
40 punktów

(Wpisuje zdający przed rozpoczęciem pracy)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PESEL ZDAJĄCEGO

Źródła:

A. List Karola Wielkiego do opata Fuldy z lat 780-800

Karol, z Bożej łaski król francuski i longobardzki, patrycjusz rzymski, [...]

Niech będzie wiadome z upodobania Bożego pobożności waszej, że [...] uznaliśmy za korzystne, aby w biskupstwach i klasztorach nam [...] powierzonych oprócz zachowywania ustaw zakonnego życia i modlitw także przykładano się do nauczania każdego, kto [...] może się uczyć. Albowiem o ile przestrzeganie ustaw klasztornych chroni czystość obyczajów, o tyle nauka i nauczanie dają właściwą i piękną wymowę [...].

B. Elfryk¹ - benedyktyn anglosaski (o życiu codziennym w szkole klasztornej)

[...] O zacni chłopcy i mili uczniowie, do was zwraca się wasz nauczyciel z upomnieniem, abyście byli posłuszni świętej dyscyplinie i wszędzie zachowywali się przyzwoicie. Nie ociągajcie się, gdy zasłyszycie dzwonek kościelny, idźcie do oratorium² i składajcie się głęboko przed błogosławionymi ołtarzami, stojcie kornie, śpiewajcie razem składnie, módlcie się za wasze błędy i wychodźcie bez strojenia figli do celi lub do szkoły!

C. Izydor z Sewilli³, Originum... (Pochodzeń albo początków ksiąg 20)

33. Wyobrażenia kosmiczne

O położeniu niebieskiej sfery. Sfera niebios przedstawia pewną postać ukształtowaną okrągło, której ośrodkiem jest ziemia, zamknięta równomiernie ze wszystkich stron. Mówią, że ta sfera nie ma ani początku, ani końca [...].

37. Pojęcia prawne

O prawach boskich i ludzkich. Wszystkie zaś prawa są Boskie albo ludzkie. Boskie zgadzają się z naturą, ludzkie ze zwyczajami [...]. Prawo przez Boga dane[fas] jest prawem Boskim, ustawy [ius] są prawem ludzkim [...].

Co to jest prawo naturalne. Prawo zaś jest naturalne, cywilne i prawo narodów. Prawo naturalne [...] opiera się wszędzie na popędzie przyrody, a nie na jakimś rozporządzeniu prawnym [...]

Co to jest prawo cywilne. Prawo cywilne jest to, które sobie każdy naród albo państwo jako swe własne za ludzką i boską sprawą ustanowiło.

D. Materia Medica⁴

Ludzie nie wiedzą, jakie nadzwyczajne właściwości zawiera w sobie sęp [...].

1. Kości z jego łebka, owinięte w kawałek skóry jeleniej leczą wszystkie bóle i migreny.

2. Mózdek jego, zmieszany z dobrą oliwą i włożony w nozdrza zwalcza wszelkie dolegliwości głowy.[...]

4. Jeśli język jego włożysz do prawego buta [...], wówczas wszyscy wrogowie twoi ukorzą się przed tobą [...].

14. A jeśli w tajemnicy okadzić skrzydłami [dom] nawiedzony nieszczęściem, natychmiast wszystkie troski w niwecz się obrócą.

¹ Elfryk († 1006) – benedyktyn, później arcybiskup Canterbury.

² Oratorium – pomieszczenie, w którym odprawiano modlitwy.

³ Isidorus Hispalensis (560-636) – święty, biskup, uczony. Autor dzieł o charakterze encyklopedycznym.

Najbardziej znane – Originum – zawiera wiadomości z prac autorów starożytnych, cieszyło się popularnością do XII wieku.

⁴ Traktat o medycynie, napisany ok. 800 r., pochodzi prawdopodobnie z doliny Loary.

E. Statuty kardynała Roberta dla Uniwersytetu Paryskiego, 1215 r.

Robert, [...] prezbiter kardynał, Stolicy Apostolskiej legat, wszystkim mistrzom i scholarom paryskim wieczyste pozdrowienie w Panu. [...]

Nikt nie może wykładać w Paryżu sztuk przed 21 rokiem życia swego, [...] ma być poddany egzaminowi wedle norm, które zawiera dokument pana Piotra biskupa paryskiego, gdzie też znajduje się układ między kanclerzem a scholarami, [...]. Winni zaś wykładać w szkołach księgi Arystotelesa o dialektyce [...]. Mają też wykładać [...] dwóch Priscianów⁵ [...]. W dni świąteczne winni wykładać tylko filozofów, retorykę, przedmioty wchodzące w skład quadrivium [...] Nie ma się wykładać ksiąg Arystotelesa o metafizyce i o filozofii naturalnej, [...] ani o doktrynie mistrza z Dinant⁶, lub Almeryka heretyka [...].

Co do teologów, postanawiamy, aby nikt w Paryżu nie wykładał przed 35 rokiem życia swego [...]. Nikt nie może być scholarem w Paryżu, kto by nie miał wiadomego mistrza.

F. Dyplom fundacyjny Akademii Krakowskiej wydany przez Kazimierza Wielkiego 12 maja 1364 r.

W imię Pańskie. Amen.

My, Kazimierz, z Bożej łaski król Polski [...], postanowiliśmy w mieście naszym Krakowie wyznaczyć, obrać, ustanowić i urządzić miejsce, na którym by szkoła powszechna w każdym dozwolonym wydziale kwitnęła, a dla przyszłości na wieczne czasy tym pismem jej istnienie zapewnić chcemy. Niechże więc tam będzie nauk przemożnych perła, aby wydawała męża dojrzałością rady znakomite, ozdobą cnót świetne, i w różnych umiejętnościach biegłe; niechaj otworzy się orzeźwiające źródło, a z jego pełności niech czerpią wszyscy, naukami napoić się pragnący. [...] Niechaj zjeżdżają się swobodnie i bezpiecznie wszyscy mieszkańcy, nie tylko królestwa naszego i krajów przyległych, ale i inni, z różnych części świata [...].

Wszystkim [...] przyrzekamy, i dobrą wiarą zareczamy, niżej wypisane artykuły w niniejszym piśmie zawarte, nienaruszone strzec i zachować, [...] praw, przywilejów, swobód, statutów i wszystkich innych zwyczajów, w szkołach powszechnych bolońskiej i padewskiej przestrzeganych i zachowywanych chronić, bronić i nimi się opiekować pragniemy [...].

Urządzamy odtąd szkoły potrzebne dla czytania prawa kanonicznego, cywilnego, nauk lekarskich i umiejętności wyzwolonych i wyznaczamy mieszkania przyzwoite dla doktorów, mistrzów, scholarów, pisarzy, księgarzy [...].

Chcemy także, aby scholarze własnego rektora mieli, który by ich sądził w sprawach cywilnych i miał jurysdykcję nad wszystkimi, którzy by w mieście Krakowie dla studiów zamieszkali. Wszyscy więc pomienionemu rektorowi przysięgę złożyć i jego słuchać mają.

Niechaj się nikt nie waży w wzmiankowanych cywilnych sprawach doktora, mistrza, scholarę [...] i księgarza przed sąd jakiegokolwiek duchowny lub świecki powoływać pod karą [...]. Nadto rektor powinien sądzić scholarów swoich w lżejszych sprawach karnych [...]

Żaden doktor lub mistrz rektorem nie będzie mógł być obrany.

Stanowimy także, aby ilekroć się zdarzy, że doktorowie lub mistrzowie scholarów do egzaminu dopuszczą, kanclerz nasz krakowski, [...], będzie miał pełną władzę potwierdzenia tego egzaminu.

Działo się to w Krakowie w dzień Zielonych Świątek, roku Pańskiego 1364.

⁵ Priscian z Cezarei (koniec V w. n.e.), autor gramatyki łacińskiej.

⁶ Dawid z Dinant – heretyk potępiony przez Kościół w 1209 r.

G. Założenie miejskiej szkoły parafialnej we Wrocławiu według pisma legata papieskiego z roku 1267 r.

Brat Gwido [...] prezbiter kardynał i legat Stolicy Apostolskiej [...] radnym i wszystkim obywatelom Wrocławia, pozdrowienia w Panu. [...]. Postanawiamy, że [...] przy Kościele św. Marii Magdaleny powstaną szkoły, w których mali chłopcy będą pobierali naukę i uczyli się alfabetu z modlitwą pańską i pozdrowieniem anielskim, oraz symbolem wiary, psalterza i siedmiu psalmów, oraz [...] śpiewu [...]. W szkole niech także słuchają Donata⁷, Katona⁸ i Teodola⁹, oraz reguł dla chłopców. [...]

Działo się to we Wrocławiu dnia 12 lutego, drugiego roku pontyfikatu Klemensa IV.

H. Nauka gramatyki w wiekach średnich – ilustracja ze średniowiecznej książki

⁷ Donatus Aelius, autor rzymski z IV w. p.n.e., autor używanych w średniowieczu podręczników gramatyki.

⁸ Marcus Portius Cato zm. 234 p.n.e., polityk i pisarz rzymski znany z surowych obyczajów.

⁹ Theodul, poeta łaciński żyjący w Atenach w X w., autor utworów czytanych w średniowieczu.

I. Alegoria średniowieczna

J. Szkoła humanistyczna w XV wieku – ilustracja ze średniowiecznej książki

Więcej arkuszy znajdziesz na stronie: arkusze.pl

Źródła informacji w arkuszu egzaminacyjnym cyt. za:

1. Ł. Kurdybacha, Historia wychowania, t. I, Warszawa 1967,
2. M. Sobańska- Bondaruk, S. Lenard, Wiek V-XV w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii i studentów, Warszawa 1997,
3. Teksty źródłowe do nauki historii w szkole pod redakcją Komitetu Redakcyjnego Komisji Dydaktycznej Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historycznego. Zeszyt Nr 9;

Zadania

Zadanie 27. (2 pkt)

Na podstawie **źródła A** wymień dwa różne cele, które Karol Wielki przypisywał edukacji klasztornej:

.....
.....
.....
.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 28. (5 pkt)

Źródło ikonograficzne H przedstawia scenkę z życia średniowiecznej szkoły. Na podstawie tego źródła napisz, w jaki sposób starano się motywować uczniów do nauki. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się w swej argumentacji do odpowiednich elementów ryciny:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 29. (3 pkt)

W oparciu o **źródła A, B, G, H** wykaż, że ich autorzy w podobny sposób pojmowali cele edukacji (podaj trzy argumenty):

- a)
- b)
- c)

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 30. (1 pkt)

Wykorzystując **źródło C** podaj nazwę teorii astronomicznej, której zwolennikiem był Izydor:

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 31. (4 pkt)

Opracuj w formie graficznego schematu (diagramu) klasyfikację prawa według Izydora:

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 32. (2 pkt)

Podziel zalecenia opisane w **źródle D** na dwie grupy, wpisując ich numery w odpowiednich wierszach:

- a) zalecenia o charakterze medycznym
- b) zalecenia o charakterze magicznym

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 33. (3 pkt)

Wykorzystując informacje ze **źródeł E i F** oraz wiedzę własną wyjaśnij, co oznaczało w czasach średniowiecznych sformułowanie „szkoła powszechna” użyte w źródle F oraz podaj dwie cechy charakterystyczne tego rodzaju szkoły:

.....

.....

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 34. (2 pkt)

Na podstawie **źródła F** podaj, jakie fakultety (wydziały) zostały utworzone w Akademii Krakowskiej.

.....
.....
.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 35. (2 pkt)

Zacytuj odpowiednie dwa fragmenty **źródła F** mogące świadczyć, że Kazimierz Wielki - podejmując decyzję o utworzeniu Akademii Krakowskiej - kierował się:

- a) motywami prestiżowymi
-
-
- b) celami praktycznymi
-
-

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 36. (1 pkt)

Który fragment **źródła F** wskazuje na to, że Akademia Krakowska podlegała nadzorowi królewskiemu w zakresie naukowym? (zacytuj odpowiednią część zdania):

.....
.....
.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 37. (2 pkt)

Posługując się **źródłami E i F** oraz wiedzą własną, wymień kierunek kształcenia (albo fakultet), który był najważniejszy:

- a) na Uniwersytecie Paryskim
-
- b) w Akademii Krakowskiej
-

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 38. (4 pkt)

Co personifikują postacie kobiece umieszczone w **źródle I**? Rozpoznaj co najmniej cztery spośród nich:

- a) Postać centralna (największa)
- b) Postać pierwsza od lewej
- c) Postać druga od lewej
- d) Postać trzecia od lewej
- e) Postać siedząca
- f) Postać pierwsza od prawej
- g) Postać druga od prawej
- h) Postać trzecia od prawej

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 39. (3 pkt)

Porównaj **źródła H** oraz **J**. Czy mogą one świadczyć, że w końcu średniowiecza nastąpiły zmiany w edukacji szkolnej? Przedstaw trzy argumenty, potwierdzające (lub zaprzeczające), że zmiany te nastąpiły:

- a)
.....
- b)
.....
- c)
.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 40. (2 pkt)

Przeczytaj uważnie końcowe fragmenty **źródeł F** i **G**, zaczynające się od słów „działo się to...”. Sformułuj na ich podstawie dwa wnioski dotyczące rachuby czasu w średniowieczu:

- a)
.....
- b)
.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 41. (2 pkt)

Na podstawie źródeł E i G, oraz wiedzy własnej wyjaśnij:

a) kim byli legaci papiescy?

.....

.....

.....

b) jakie uprawnienia im przysługiwały?

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 42. (2 pkt)

Posługując się informacjami ze źródła F, wymień dwie cechy charakterystyczne uczelni typu bolońskiego:

a)

.....

b)

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Brudnopis

**Miejsce
na naklejkę
z kodem**

(Wpisuje zdający przed
rozpoczęciem pracy)

--	--	--

KOD ZDAJĄCEGO

MHI-W2E1P-021

EGZAMIN MATURALNY Z HISTORII

CZASY NOWOŻYTNE DO ROKU 1815

Arkusz II

Czas pracy 90 minut

Instrukcja dla zdającego

1. Proszę sprawdzić, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 16 stron. Ewentualny brak należy zgłosić przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Proszę uważnie czytać wszystkie polecenia.
3. Odpowiedzi trzeba zapisać czytelnie w miejscu na to przeznaczonym przy każdym zadaniu.
4. Proszę pisać tylko w kolorze niebieskim lub czarnym; nie pisać ołówkiem
5. Nie wolno używać korektora.
6. Błędne zapisy trzeba wyraźnie przekreślić.
7. Wszelkie notatki należy sporządzać tylko w brudnopisie, który nie będzie oceniany.
8. Obok każdego zadania podana jest maksymalna liczba punktów, którą można uzyskać za jego poprawne rozwiązanie.
9. Do ostatniej kartki arkusza dołączona jest **karta odpowiedzi**, którą **wypełnia egzaminator**.

Życzymy powodzenia!

ARKUSZ II

**STYCZEŃ
ROK 2003**

Za rozwiązanie
wszystkich zadań
można otrzymać
40 punktów

(Wpisuje zdający przed rozpoczęciem pracy)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PESEL ZDAJĄCEGO

Źródła

A. Mandat¹ Zygmunta I Starego do starostów z 22 III 1540 r.

Minęło już kilka lat, gdy z powodu szerzenia się zarazy luterńskiej wydaliśmy byli [...] mandat, aby zapowiedział wszystkim szeroko dookoła, by nie odważyli się podróżować do Wittembergi albo do tych miejsc, w których istniałoby jakieś podejrzenie herezji, lub też wysyłać tam swoje dzieci. [...] Jednakże donoszą nam, że istnieją niektórzy, którzy [...] przebywają w takich miejscach, które im przez nas zostały zakazane, umysł swój nasycają spaczonymi naukami i stamtąd powracając usiłują zarazki, które wchłonęli, wszczepić innym. Rzec ta wydaje się nam zgoda nie do zniesienia. Dlatego polecamy [...] wszystkim ponownie ogłosić pod karą gardła, proskrypcji² i utraty wszystkich dóbr, aby nie odważyli się dzieci swoje posyłać albo do Wittembergi, albo do Lipska, albo do Goldberg, albo wreszcie do jakichkolwiek miejsc podejrzanych o herezję [...].

Chcemy, aby z równą uwagą Wierność Wasza baczyła na to, aby nie były wwożone do naszego królestwa jakie książki zarażone zarazą luterąską [...]. Ktokolwiek by zaś odważył się tego rodzaju książki wwozić lub posługiwać się nimi prywatnie lub publicznie, ten stanie się winnym tychże samych kar gardła, proskrypcji i utraty wszystkich dóbr. [...]

B. Konfederacja warszawska, 28 stycznia 1573 r.

My rady koronne duchowne i świeckie i rycerstwo wszystko i stany inne jednej a nierozdzielnej Rzeczypospolitej oznajmujemy [...] iż pod tym niebezpiecznym czasem bez króla pana zwierzchniego mieszkając, staraliśmy się o to wszyscy pilnie na zjeździe warszawskim [sejmie konwokacyjnym], jakoby przykładem przodków swych sami między sobą pokój, sprawiedliwość i porządek i obronę Rzeczypospolitej zatrzymać i zachować mogli. [...] Przeto [...] obiecujemy i zobowiązujemy się pod wiarą, poczciwością i sumieniem naszym: Naprzód żadnego rozerwania między sobą nie czynić [...] na żadnego pana nie pozwalać, jedno z takową pewną [...] umową: iż nam pierwszej prawa, wszystkie przywileje i wolności nasze, które są i które mu podamy po wyborze poprzysiąc ma. A mianowicie to przysiąc: pokój pospolity między rozerwanymi i różnymi ludźmi w wierze i w nabożeństwie zachować.[...]

A iż w Rzeczypospolitej naszej jest niezgoda niemala w sprawie religii chrześcijańskiej, zapobiegając temu, aby się z tej przyczyny między ludźmi rozterka jaka szkodliwa nie wszczęła, którą po innych królestwach jasnie widzimy, obiecujemy to sobie wspólnie, za nas i potomków naszych na wieczne czasy pod rygorem przysięgi, wiarą, poczciwością i sumieniem naszym, iż którzy jesteśmy różni w wierze, pokój między sobą zachować, a dla różnej wiary [...] krwi nie przelewać ani się karać konfiskatą dóbr, poczciwością, pozbawieniem czci, więzieniem i wygnaniem i zwierzchności żadnej ani urzędowi do takowego postępowania żadnym sposobem nie pomagać [...].

C. Anonimowy autor kalwiński, Oliva pacifera..., [Oliwka pokój niosąca], 1597 r.

Wiele mógłbym wyliczyć znanych i sławnych przykładów mądrości naszych przodków, a jeśli poszczególne narody znają choć trochę takowych ze swej historii, to aż nadto je wysławiają. Ja jednak największym podziwem darzę konfederację [warszawską],

¹ Mandat – pisemne polecenie wyższych instancji do niższych.

² Proskrypcja – w tym znaczeniu: wyjęcie spod prawa.

której staraniem aż dotąd kwitły w narodzie pokój i zgoda, której zbawczego cienia unikają krwawe niezgody, [...].

Dość jest świadectw by tego dowieść i nie pozostać gołosłownym. Oto bowiem przykład Francji – królestwa kwitnącego, a przecież nieszczęsnego. Po okropnym wstrząsie spowodowanym przez wewnętrzne burze pragnie ona wydostać się z tego morza krwi – jak gdyby zasłaniając rękoma twarz przed krwawym deszczem - przypomina sobie o ratunku, jakim była wzgardzona niegdyś konfederacja. Spogląda przeto ku niej łakomie, widząc źródło nadziei na ocalenie, i to zarówno podczas obrad Stanów Generalnych, jak i w pismach poświęconych tym sprawom z podziwem i wdzięcznością przyrzeka pójść zbawiennym przykładem Polaków. Ci zaś politycy, którzy pomimo cudzych okropnych doświadczeń nie wierzą w konfederację, krzywdzą ją tym samym w sposób nieopisany, a sami wykazują kompletny brak rozumu.[...]

D. Piotr Skarga, Kazania Sejmowe, 1597 r.

Teraz przez lat kilkadziesiąt nastąpiły herezyje na katolicką św. wiarę, na której to królestwo zasiadło i na kapłaństwo do którego ta Rzeczpospolita przywiązana jest, jady i ostre nieprzyjaźni swoje podnosząc; chcąc, aby ustąpiła a ich nową i gościnną religią znowu osadzone to królestwo zostało. Nowego Chrystusa, nową a w Koronie nigdy nie słychaną naukę przynoszą [...]. Prawa tu sobie knować na sejmach chcą, które konfederacją zowią, którymi by pomatu z królestwa wiarę wszytkę chrześcijańską wycisnęli.[...] jako z piekła samego [...] błędy wszystkich heretyków do nas niosą [...]. Tu na sejmie synmi się koronnymi czynią i rządy swoje i statuta, i prawa stanawić myślą. [...] Upadnie wszytko królestwo wasze, jeśli ten nowy stan, z którym się to ciało nie urodziło, do niego, to jest ewangeliki albo raczej wszytki heretyki, przyjmiecie.

E. Pietro Duodo, poseł wenecki w relacji z poselstwa do króla Zygmunta III, 1592 r.

Co do religii, prawa, Święta Wiara katolicka najwięcej ma czcicielów, wszystkie inne atoli mają tutaj pewne schronienie. Lud pospolity, mianowicie w Litwie i południowych prowincjach idzie za obrządkiem greckim. Liczni są kalwini i lutrzy, lecz najliczniejsi żydzi, dlatego, że szlachta wstydy się handlu, wieśniacy są zbyt ciemni i uciśnieni, mieszczanie zbyt leniwi, cały handel polski jest w rękach żydowskich. Okrywają ich panowie swoją powagą, bo mają z nich dochody [...].

F. Prośba poselstwa protestanckiego skierowana do Zygmunta III Wazy o pomoc przed prześladowaniami (po spaleniu zborów protestanckich w Krakowie i Wilnie w 1591 r.)

Lękając się, Miłościwy Królu a Panie, aby ktokolwiek tego poselstwa nie tłumaczył złośliwie, oświadczamy przed Bogiem, tronem i narodem, iż wysłani jesteśmy do Waszej Królewskiej Mości, nie żeby mącić spokojność powszechną, nie żeby sprawy publiczne zaburzać, lecz i owszem, żeby pokój Rzeczypospolitej i samą osobę Waszej Królewskiej Mości od złej przygody uchronić. Bezpiecznie poddani Waszej królewskiej Mości spodziewać się tego mogą, iż gdyś im wolność i przywileje ich zaprzysiągł, świątobliwie zachować je raczysz. Zgwałcone zostały wolności i bezpieczeństwo publiczne, w stołecznych miastach Krakowie i Wilnie [napadane są] świątynie tego Boga, którego – acz różnym obrządkiem – wszyscy zarówno wyznawamy i czcimy. Czym burzliwości takie ojczyźnie naszej zagrażać mogą, niech nas uczy przykład Francji.

G. Nuncjusz papieski de Torres, Sprawozdanie z 1622 r.

Daleko mniej teraz w Polsce heretyków, niż katolików, dzięki królowi Zygmuntowi III, który lubo skrepowany przysięgą wykonaną w czasie koronacyi, a w niej obiecawszy wolność wyznania dysydemtom, nie mógł ich przymuszać do powrócenia na łono Kościoła, do dawnej wiary przodków, potrafił jednak w ciągu długiego panowania nawrócić ich niemną łagodnymi sposoby, to jest dając urzędy, godności, starostwa samym tylko katolikom. A że liczna szlachta polska, po większej części niemająca, mająca wstręt do handlu, a chcąc żyć stosownie do swego stanu, nie może obejść się bez starostw, które król prawie co dzień ma do rozdania, i które są szczyblem do najwyższych w kraju dostojęństw, heretycy widząc się dla swej religii od tych łask wyłączeni, nawrócili się powoli i pojednali z Kościołem, nie tylko we właściwej Polsce i Mazowszu, ale i w Wielkim Księstwie Litewskim, Prusach, Inflantach, na Podolu, Rusi i Wołyniu.

H. Wypowiedź Pawła z Wizny, duchownego, przedstawiciela radykalnego odłamu arian, na synodzie ariańskim w Iwii (Litwa) w 1568 r.

[...] Bo ja tak rozumiem i tak wierzę, iż się wiernemu nie godzi mieć poddanych a daleko mniej niewolników i niewolnic; gdyż to jest rzecz pogańska panować nad swoim bratem, potu jego albo raczej krwi używać. Ano Pismo Święte jaśnie świadczy, że Bóg z jednej krwi uczynił wszytek rodzaj człowieczy; wedle czego wszytcy jesteśmy sobie równi; bo jesteśmy wszytcy z jednej krwi, tedyśmy wszytcy sobie bracia. A jeśli bracia, a jakoż może brat nad bratem panować? Jako może potu używać? [...].

Aż się teraz nie tak dzieje? Aż ciężkie roboty, a jeszcze ustawicznie bez odpoczynienia (ile tu u nas w Litwie, a już też i w Polsce) poddani panom swym robią? Aż nie ciężkie podatki płacą? Że sami niebożątka plewy, by świnie jedzą, a ziarna na cyńsze, na sierpejszczyzny lub na pobory i na inne popłatki sprzedać muszą.

I. Autor nieznany, [XVII wiek] ³

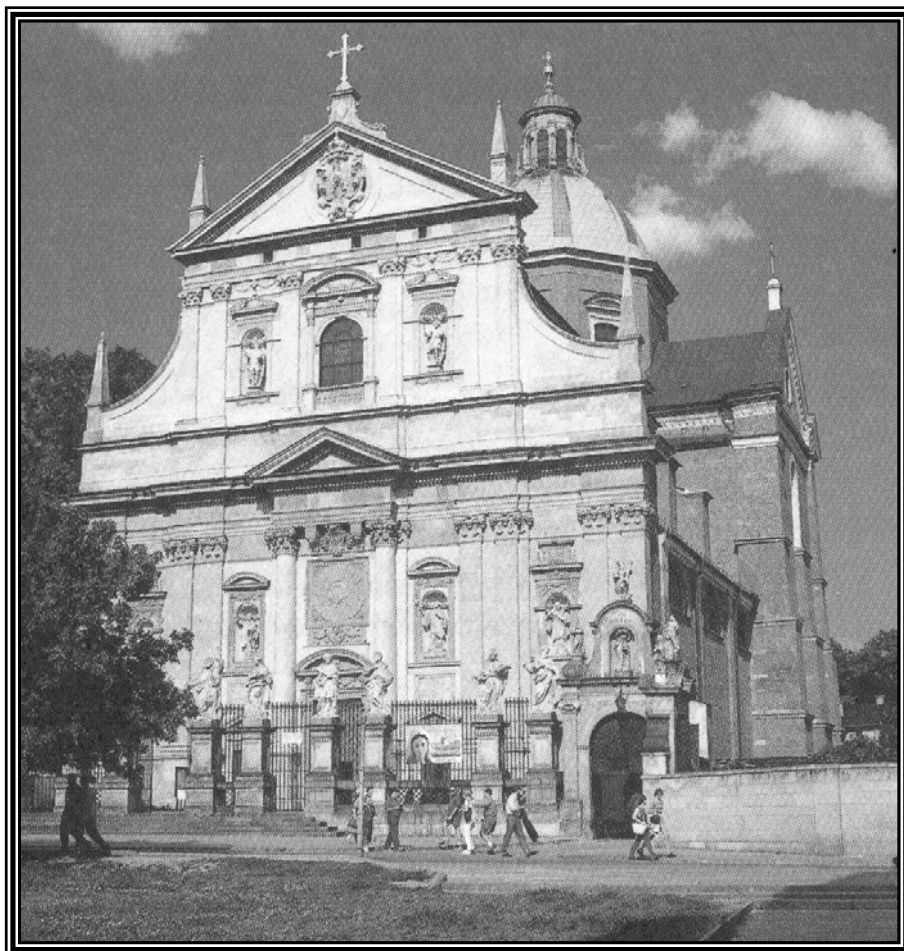
*W Polsce naszej słusznie nas karzesz, mocny Panie
Wszystko u mnie za jedno, zawsze jest poganin,
Niewierny żyd, bezecny w wierze aryjanin,
Wszyscy ci Przenajświętszą Tróję bluźnią srodze,
Jakoż nas nie masz karać, sprawiedliwy Boże.*

³ Tekst powstał podczas najazdu szwedzkiego w latach 1655 – 1660.

J.

a) Zbór kalwiński w Wodzisławiu na Śląsku

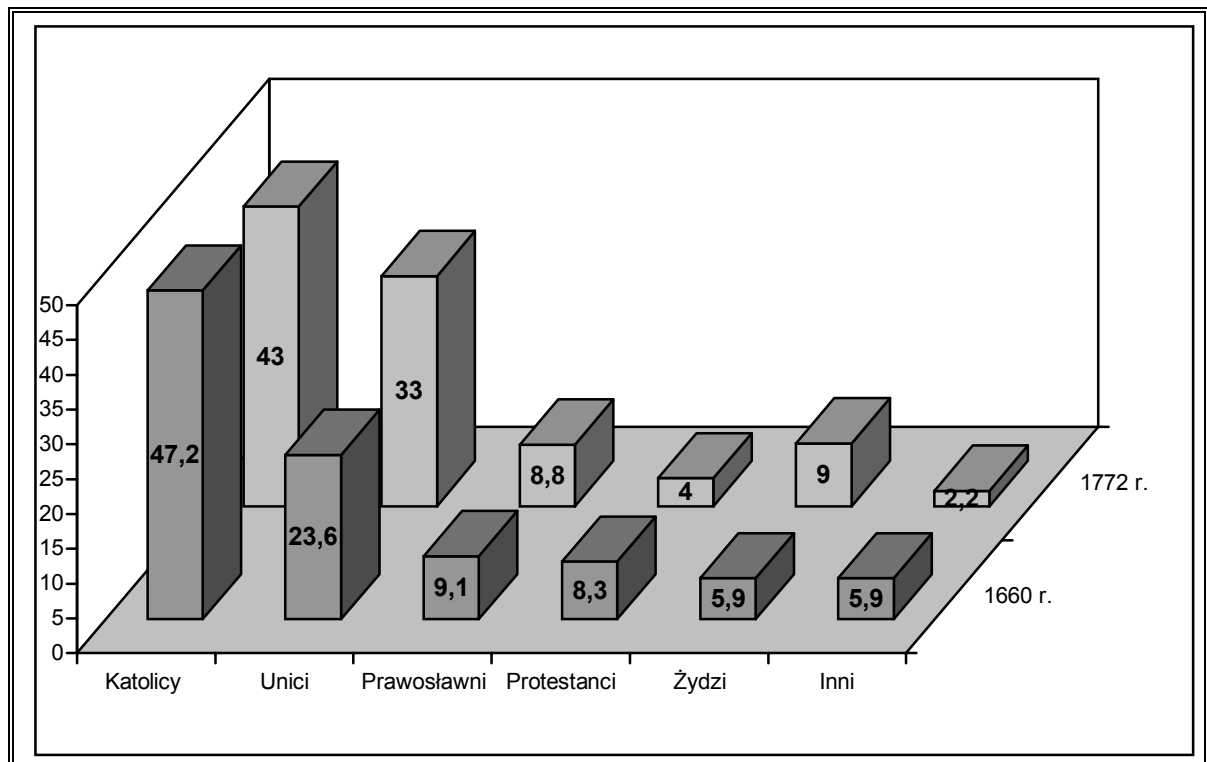
b) Kościół Św. Piotra i Pawła w Krakowie

K. Konstytucja 3 maja 1791 r.

I. Religia panująca.

Religią narodową panującą jest i będzie wiara święta rzymska katolicka ze wszystkimi jej prawami. Przejście od wiary panującej do jakiegokolwiek wyznania jest zabronione pod karą apostazji ⁴. [...] wszystkim ludziom jakiegokolwiek bądź wyznania pokój w wierze i opiekę rządową winniśmy. I dlatego wszelkich obrządków i religii wolności w krajach polskich podług ustaw krajowych warujemy.

L. Wyznania religijne ludności Polski i Litwy

opracowanie własne na podstawie: N. Davies, Boże igrzysko. Historia Polski, Kraków 1990

Źródła informacji w arkuszu egzaminacyjnym cyt. za:

1. Historia. Teksty źródłowe, opracowanie zbiorowe pod red. S. Sierpowskiego, Warszawa 1998,
2. M. Kławe-Mazurowa, Informator maturalny 1998-historia, Warszawa 1997,
3. Konstytucja 3 Maja 1791, Warszawa 1981,
4. J. Tazbir, Reformacja – kontrreformacja – tolerancja, Wrocław 1999,
5. J. Tazbir, Święci, grzesznicy i kacerze, Warszawa 1959,
6. ks. P. Skarga, Kazania sejmowe, Warszawa 1985,
7. K. Starczewska, A. Dzierzgowska, P. Laskowski, Świat nowożytny. Renesans, barok. Kl. II cz. I, Warszawa 2000,
8. Teksty źródłowe do nauki historii w szkole pod redakcją Komitetu Redakcyjnego Komisji Dydaktycznej Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historycznego. Zeszyt Nr 13, 15;

⁴ Apostazja – całkowite odstępstwo wyznawcy od wiary.

Zadania

Zadanie 27. (2 pkt)

Na podstawie **źródła A** wymień два sposoby zastosowane przez Zygmunta I Starego, w celu powstrzymania luteranizmu w Rzeczypospolitej:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 28. (1 pkt)

Wyjaśnij, dlaczego władca przewidywał wysokie kary za sprowadzanie literatury luterńskiej do Polski:

.....

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 29. (2 pkt)

Na podstawie **źródła B** wyjaśnij, o jakich okolicznościach historycznych jest mowa w sformułowaniu „... iż pod tym niebezpiecznym czasem ...”:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 30. (1 pkt)

Na podstawie **źródła C**, odwołując się do symbolu drzewa oliwnego, wyjaśnij, dlaczego autor nazwał konfederację warszawską „oliwką pokój niosącą”:

.....

.....

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 31. (1 pkt)

Wyjaśnij, o jakim „okropnym wstrząsie” i „morzu krwi” we Francji pisał autor **źródła C**:

.....

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 32. (1 pkt)

Jakim argumentem ks. Piotr Skarga (**źródło D**) uzasadniał swe negatywne stanowisko wobec konfederacji warszawskiej?

.....

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 33. (1 pkt)

Wyjaśnij, czym uwarunkowane było stanowisko autorów **źródeł C i D** wobec konfederacji warszawskiej:

.....

.....

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 34. (1 pkt)

Na podstawie informacji zaczerpniętych z **tekstów źródłowych i wiedzy własnej** wyjaśnij, jakie znaczenie w Polsce szlacheckiej nadano terminowi historycznemu konfederacja:

.....

.....

.....

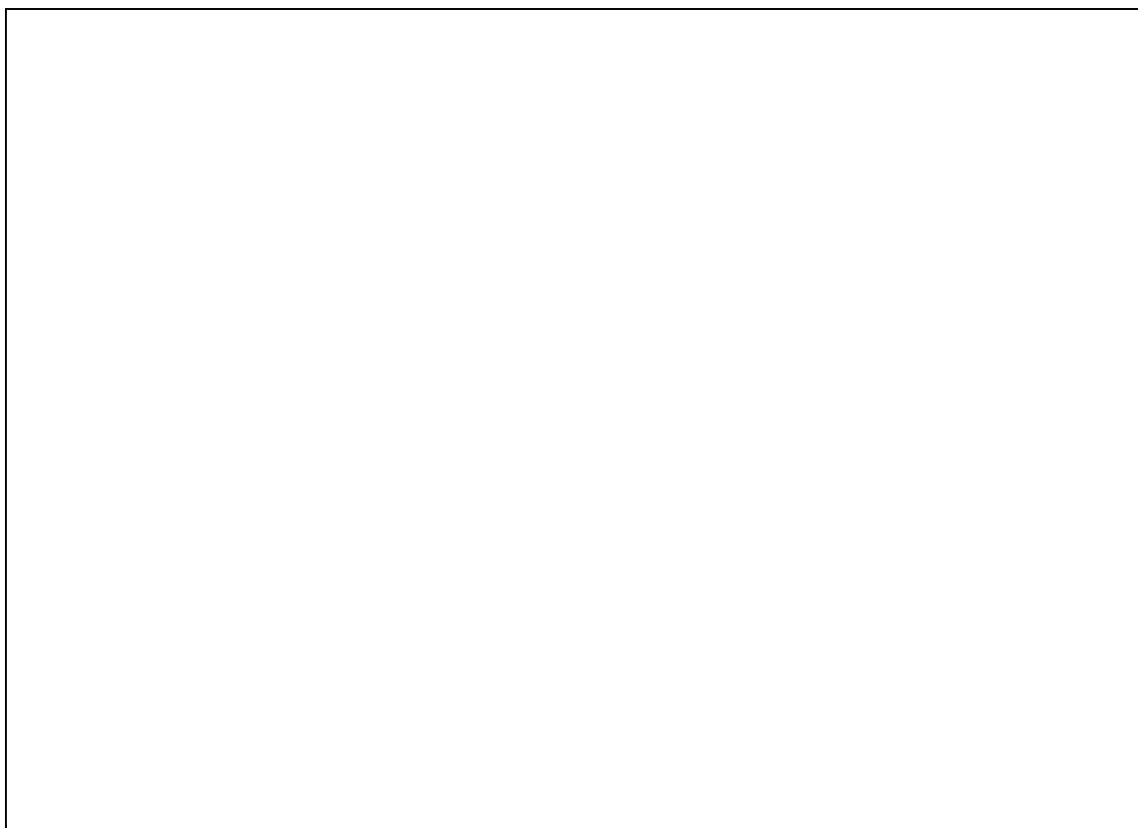
.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 35. (2 pkt)

Na podstawie **źródła E** przedstaw, w formie schematu graficznego, strukturę wyznaniową ludności Rzeczypospolitej:

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 36. (2 pkt)

Wskaż i wyjaśnij dwie przyczyny ekonomicznej roli Żydów w Polsce wymienione przez autora **źródła E**:

.....

.....

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 37. (1 pkt)

Posługując się **źródłem G** podaj, w jaki sposób Zygmunt III Waza starał się nakłonić dysydentów do przejścia na katolicyzm:

.....

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 38. (1 pkt)

Zacytuj fragment tekstu (**źródło G**), który świadczy o skuteczności tej polityki króla:

.....

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 39. (2 pkt)

Na podstawie **źródła F** wymień dwa żądania, z jakimi wystąpili innowiercy wobec Zygmunta III Wazy:

.....

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 40. (2 pkt)

Posługując się **źródłami B, F i G** wyjaśnij, o jakiej przysiędze królewskiej pisali autorzy tych tekstów:

.....

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 41. (2 pkt)

W oparciu o **źródło H** wymień w dwóch punktach, jakie, zdaniem arian, powinny być podstawowe zasady porządku społecznego:

- a)
-
-
- b)
-
-

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 42. (2 pkt)

Na podstawie **źródła I** określ stosunek jego autora do mniejszości wyznaniowych w Polsce. W czym dostrzegasz przyczynę takiej postawy?

.....

.....

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 43. (2 pkt)

Na podstawie źródeł **H** i **I** wymień przyczyny prześladowania arian:

- a) religijne.....
.....
.....
- b) pozareligijne.....
.....
.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 44. (3 pkt)

Na podstawie źródła **J** porównaj zabytki sakralne (a, b) i wskaż istotne różnice między nimi w wystroju architektonicznym oraz napisz, czym można wyjaśnić przyczynę występujących różnic:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 45. (3 pkt)

Na podstawie źródła **K** wymień postanowienia, jakie w stosunkach wyznaniowych wprowadzała Konstytucja 3 Maja:

.....
.....
.....
.....
.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 46. (2 pkt)

Porównaj źródła B oraz K i na tej podstawie wskaż dwie różnice w uregulowaniu stosunków wyznaniowych w Rzeczypospolitej:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 47. (3 pkt)

Na podstawie źródła L sformułuj trzy różne wnioski dotyczące zmian, które nastąpiły w strukturze religijnej ludności Rzeczypospolitej w XVII i XVIII wieku.:

- a)
-
-
-
- b)
-
-
-
- c)
-
-
-

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Kolejne zadanie arkusza II na stronie 14.

Zadanie 48. (3 pkt)

Na podstawie **źródeł od A do K** oraz **wiedzy własnej** podaj trzy różne przyczyny zmian w strukturze wyznaniowej oraz w stosunkach międzywyznaniowych w Rzeczypospolitej od XVI do XVIII wieku:

- a)
-
-
- b)
-
-
- c)
-
-

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Brudnopis

**Miejsce
na naklejkę
z kodem**

(Wpisuje zdający przed
rozpoczęciem pracy)

--	--	--

KOD ZDAJĄCEGO

MHI-W2F1P-021

EGZAMIN MATURALNY Z HISTORII

WIEK XIX i XX DO ROKU 1991

Arkusz II

Czas pracy 90 minut

ARKUSZ II

**STYCZEŃ
ROK 2003**

Instrukcja dla zdającego

1. Proszę sprawdzić, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 12 stron. Ewentualny brak należy zgłosić przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Proszę uważnie czytać wszystkie polecenia.
3. Odpowiedzi trzeba zapisać czytelnie w miejscu na to przeznaczonym przy każdym zadaniu.
4. Proszę pisać tylko w kolorze niebieskim lub czarnym; nie pisać ołówkiem
5. Nie wolno używać korektora.
6. Błędne zapisy trzeba wyraźnie przekreślić.
7. Wszelkie notatki należy sporządzać tylko w brudnopisie, który nie będzie oceniany.
8. Obok każdego zadania podana jest maksymalna liczba punktów, którą można uzyskać za jego poprawne rozwiązanie.
9. Do ostatniej kartki arkusza dołączona jest **karta odpowiedzi**, którą **wypełnia egzaminator**.

Życzymy powodzenia!

Za rozwiązanie
wszystkich zadań
można otrzymać
40 punktów

(Wpisuje zdający przed rozpoczęciem pracy)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PESEL ZDAJĄCEGO

Źródła:

A. Dekret o 8 – godzinnym dniu pracy , 23 listopada 1918 r.

Art. 1. Od dnia ogłoszenia (...) niniejszych przepisów praca robotnika lub pracownika we wszystkich zakładach przemysłowych (...) oraz przedsiębiorstwach handlowych trwać ma bez wliczenia przerw odpoczynkowych najwyżej 8 godzin na dobę, zaś w dni sobotnie godzin 6.

Art. 4. Dekret niniejszy nie może pociągać za sobą obniżenia płac robotników i pracowników.

Art. 5. Nadliczbowe godziny pracy muszą być specjalnie wynagradzane, przy czym odnośna umowa, dotycząca dobrowolnych nadliczbowych godzin, winna być bezzwłocznie przedstawiona do zatwierdzenia inspektorowi pracy.(...)

Art. 6. Pracodawcy winni przekroczeń w zakresie niniejszych przepisów, podlegać będą w drodze administracyjnej grzywnom do marek 5000.

B. Dekret przeciw lichwie, 5 grudnia 1918 r.

Art. 1. Kto celem sztucznego podniesienia cen na przedmioty pierwszej potrzeby, jak żywność, materiały do opał, światła lub odzieży (...) gromadzić będzie te przedmioty, lub je ukrywać (...) ulegnie karze zamknięcia w domu poprawy od roku i sześciu miesięcy do lat sześciu, lub zamknięciu w więzieniu do lat 2, a oprócz tego karze pieniężnej do wysokości 100 tysięcy marek polskich. Nadto nagromadzone artykuły (...) sprzedane będą niezwłocznie ludności po cenach normalnych.(...)

Art. 2. Kto za przedmioty codziennej potrzeby wymienione w art. 1. żądać będzie ceny nadmiernej wysokości (...) ulegnie karze więzienia do lat 2, a nadto grzywnie 50 tysięcy marek polskich.

C. Ustawa o wykonaniu reformy rolnej, 15 lipca 1920 r.

Art. 1. Na cele przeprowadzenia reformy rolnej (...) przeznaczają się (...) następujące grunty:

- a) dobra będące własnością Państwa (...)*
- b) dobra należące do członków b. dynastii panujących zaborczych (...)*
- c) dobra b. pruskiej Komisji Kolonizacyjnej (...)*

Art. 2. Przymusowemu wykupowi (...) podlegają:

- a) nadwyżki gruntu ponad 60 ha ogólnego obszaru w majątkach położonych w okręgach przemysłowych i podmiejskich, oraz nadwyżki ponad 400 ha ogólnego obszaru w majątkach, położonych w niektórych częściach b. zaboru pruskiego (...)*
- b) nadwyżki ponad 180 ha ogólnego obszaru w majątkach, położonych na pozostałym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej (...)*

W gospodarstwach poświęconych wytwórczości nasiennej lub rybnej (...) jak również w gospodarstwach stanowiących typ wysoce uprzemysłowiony – dopuszcza się zachowanie ich obszarów w całości.

D. Fragmenty exposé premiera W. Grabskiego, 23 grudnia 1923 r.

Dominujące znaczenie wśród zadań rządu mieć będzie (...) naprawa skarbu. (...) Naprawa skarbu może być oparta bądź na rachowaniu na pomoc zewnętrzną, bądź na wysiłkach własnych całego społeczeństwa (...) Wysiłek niezbędny ze strony społeczeństwa (...) rząd proponuje osiągnąć obydwoma dostępnymi dla danego celu sposobami: z jednej strony zwiększać będzie świadczenia podatkowe i dążyć do wzmożenia dochodów (...) również odwoływać się będzie rząd do dobrowolnego zasilania skarbu pożyczkami wewnętrznymi, opartymi na dobrze zrozumianym interesie samych subskrybentów. Ażeby świadczenia społeczeństwa na rzecz skarbu utrzymane zostały w granicach istotnie niezbędnych, rząd prowadzić będzie (...) akcję oszczędnościową, bacząc jedynie, aby nie narazić interesów obronności kraju, oraz niezbędnego poziomu administracji i oświaty.

E. Fragment pamiętnika W. Jędrzejewicza¹, Wspomnienia

Budżet państwa polskiego w tych latach (1933 – 1934) był deficytowy i pozostawał problem, jak ten deficyt pokryć. Trzeba było pokrywać go rezerwami skarbu, zwiększeniem niektórych podatków i wypuszczeniem wewnętrznych pożyczek. Z nich tzw. Pożyczka Narodowa (jesienią 1933) przewidywała wpływ 120 milionów złotych. Tymczasem zapal społeczeństwa ratowania trudnej sytuacji państwa był tak wielki, że pożyczka ta przyniosła prawie 340 milionów złotych.

F. Fragment odpowiedzi na ankietę, ogłoszoną wśród chłopów przez Instytut Gospodarstwa Społecznego w 1933 r.

Dzieci, pomimo zdolności, na dalsze nauki posyłać nie myślę, ponieważ w tych ciężkich warunkach i myśleć o tym nie mogę, odmawia sobie człowiek wszystkiego, chodzi obdarty, dzieci bez książek, gazetkę przeczyta tylko przypadkowo, gdy jaka w rękę wpadnie i nie wie, co się w świecie dzieje (...). W domu na gospodarstwie odmawia się obecnie wszystkiego, cukru wcale się nie używa, tylko na wielkie święta, a nawet sól również oszczędnie, o zapalkach szkoda mówić, kobiety z domu do domu ogień przenoszą (...) nafta i lampa u nas to luksus (...) świeci się szczypami drzewianymi, ja jednak marzyłem, że dożyję świecić światłem elektrycznym, na przyszłość widoków żadnych (...). Nie do uwierzenia, rolnik, który produkuje, chowa świnie, kury i to oddaje za bezcen, bo musi, a zjeść nie może, żyje się przeważnie ziemniakami, kapustą, chlebem i mlekiem.

G. Fragment wspomnień S. Wachowiaka², Czasy, które przeżyłem

Nic jednak tak stanowczo nie wpłynęło na decyzję budowania własnego portu narodowego, jak wypadki w roku 1920, gdy Polska (...) znalazła się w sytuacji, kiedy Gdańsk, tak wówczas wrogo nastawiony wobec Polski, korzystając z jej ciężkiego położenia, zaczął robić trudności przy wyladowaniu amunicji przeznaczonej dla obrony kraju. (...) Wtedy to Ministerstwo Spraw Wojskowych zdecydowało rozpocząć budowę portu w Gdyni. (...) Nikt wówczas nie przypuszczał, że te właśnie roboty, podjęte głównie dla zatrudnienia bezrobotnych, będą zaczątkiem gigantycznego dzieła narodu. (...) Rząd przyszedł do wniosku,

¹ Autor tekstu był w opisywanym przez siebie okresie ministrem wyznań religijnych i oświecenia publicznego.

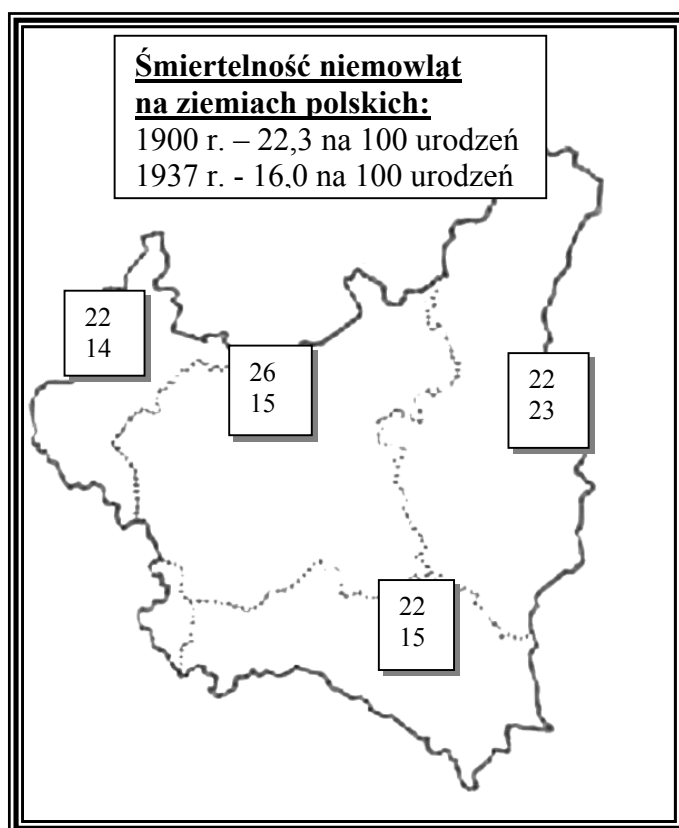
² Autor tekstu był ekonomistą i działaczem gospodarczym, dyrektorem Związku Kopalń Górnolślaskich.

że nawet przy zupełnie normalnych stosunkach z Gdańskiem jeden port – i to tak przestarzały jak Gdańsk – nie wystarczy (...) na potrzeby Polski.

H. Fragment wspomnień S. Wachowiaka, Czasy, które przeżyłem

Kiedy przyszedłem na Śląsk, przemysł był w ręku niemieckim i oczywiście zależny od polityki niemieckiej (...) w roku 1931 administracja „Roburu”³ też była niemiecka, jedynym polskim członkiem był Falter, drugim – od roku 1930 – byłem ja. Nasza przezorna taktyka pozwoliła już w roku 1932 na wybór dyrektora generalnego Polaka, od tego czasu zaczęło się polonizowanie tego towarzystwa. To samo miało miejsce w administracji kopalń, choć w niektórych sytuacja była gorsza, z wyjątkiem może kopalń należących do rządu. (...) W naszym koncernie rok po roku ustępowali z naczelných stanowisk Niemcy, a zajmowali je Polacy. Co do kapitałów, to i one powoli przechodziły w ręce polskie. Dostatecznym dowodem jest największy koncern śląski „Robur”, który w roku 1939 był w rękach polskich, po wykupieniu, częściowo na kredyt, udziałów niemieckich. Polityka nasza była polityką „odcinka prywatnego”. W Warszawie była przez kilku ludzi wpływowych – jak minister Beck – po cichu popierana, przez innych tolerowana (...).

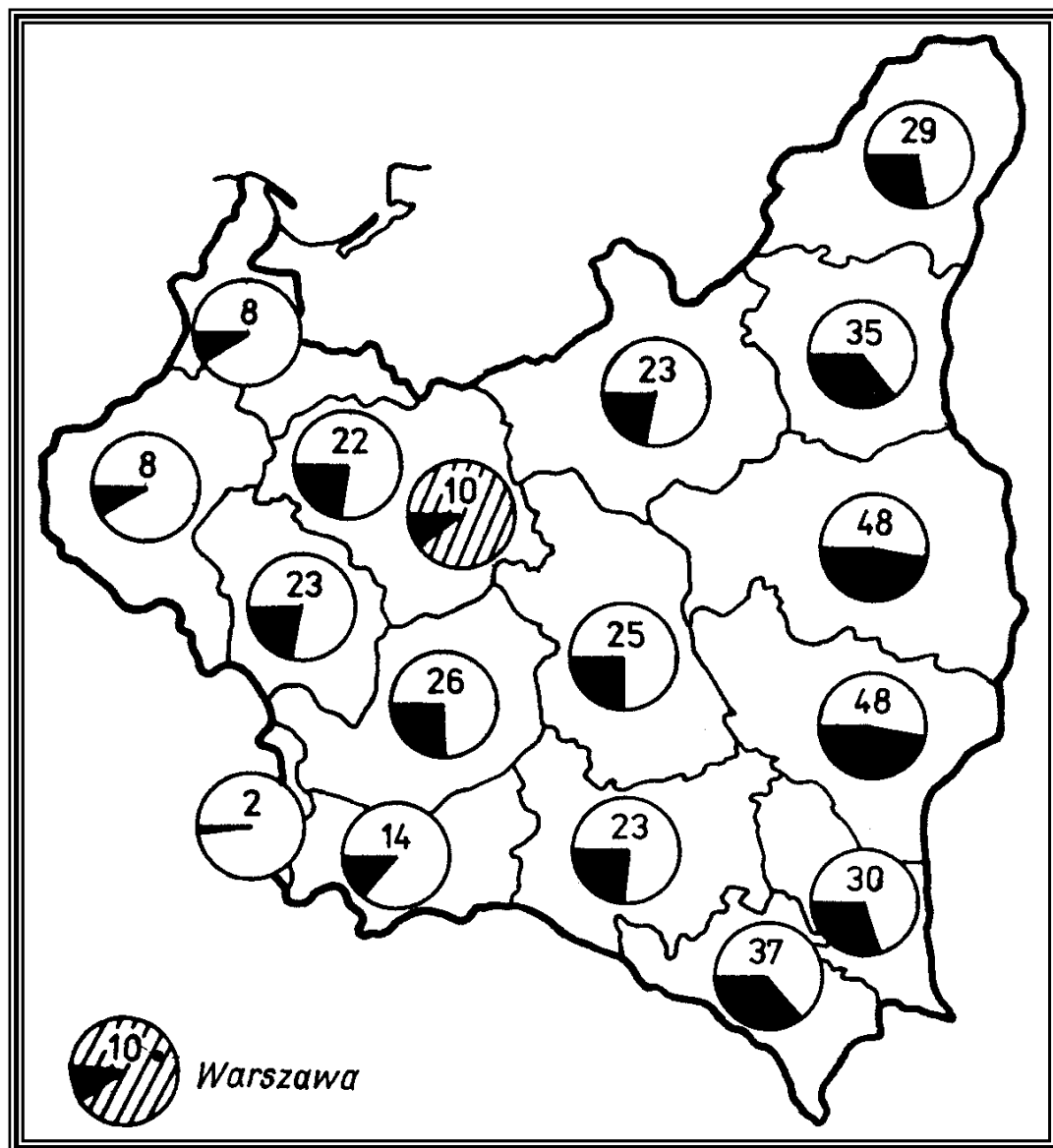
I. Śmiertelność niemowląt na ziemiach polskich

Źródło: Z. Landau, J. Tomaszewski, *Gospodarka Drugiej Rzeczypospolitej*, z serii: *Dzieje narodu i państwa polskiego*, 1991.

³ „Robur” – spółka zajmująca się produkcją i sprzedażą górnoląskiego węgla, głównie na eksport.

J. Odsetek analfabetów w Polsce w wieku powyżej 10 lat w 1931 r. (w przekroju wojewódzkim)

Źródło: A. Ajnenkiel, *Polska po przewrocie majowym*, Warszawa 1980.

K. Fragment pamiętnika W. Jędrzejewicza, Wspomnienia

Na Wileńszczyźnie zajechaliśmy do małej szkoły powszechnej położonej w jakimś zapadłym kącie. Była to szkoła najbiedniejszego typu o jednym nauczycielu, którym była młoda dziewczyna. By wykonać program szkolny dla dzieci w różnym wieku, musiała ona podzielić uczniów na grupy, uczące się w różnych godzinach dnia. To zajmowało jej cały dzień pracy. Taki wysiłek kończył się po kilku latach rozwojem gruźlicy, wówczas nagminnej w Polsce wśród nauczycieli. Wymieniona nauczycielka cieszyła się jak najlepszą opinią w kuratorium tak, że przedstawiłem ją do odznaczenia Srebrnym Krzyżem Zasługi. Starania moje, by dać jej drugiego nauczyciela do pomocy, nie udały się. Szczupłe fundusze na oświatę nie pozwoliły na to. (...) To były smutne strony biednego szkolnictwa polskiego. Walczyliśmy z tym dzięki niesłychanemu poświęceniu nauczycieli.

Zadania

Zadanie 27. (2 pkt)

Przeczytaj **źródła A i B**. Wyjaśnij dwie przyczyny zróżnicowania kar za łamanie przepisów o ośmiodzinnym dniu pracy i kar za lichwę:

- a)
-
-
- b)
-
-

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 28. (1 pkt)

Na podstawie **źródeł A i B** określ, jaką orientację polityczną reprezentował rząd wydający te dekrety:

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 29. (2 pkt)

Na podstawie **źródła C** i **wiedzy własnej** wyjaśnij dwie przyczyny zróżnicowania powierzchni majątków ziemskich parcelowanych z tytułu reformy rolnej:

- a)
-
-
-
- b)
-
-
-

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 30. (1 pkt)

Do jakiego rodzaju źródeł możemy zakwalifikować **źródła A, B i C**?

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 31. (2 pkt)

Podaj dwie przyczyny parcelacji wszystkich majątków ziemskich wymienionych w art. 1 Ustawy o wykonaniu reformy rolnej:

a)

b)

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 32. (2 pkt)

Na podstawie **źródła D** podaj dwa różne sposoby uzdrowienia finansów publicznych:

a)

b)

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 33. (2 pkt)

Na podstawie **źródła D** wyjaśnij, w jaki sposób rząd zamierzał uzyskać środki na naprawę skarbu:

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 34. (1 pkt)

Po przeczytaniu **źródła D** wymień dziedziny życia społecznego, które zamierzał chronić rząd premiera W. Grabskiego:

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 35. (2 pkt)

Na podstawie **źródeł B i E** podaj, jaka waluta była uznana w Polsce za środek płatniczy w:

- a) grudniu 1918 roku
- b) 1933 roku

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 36. (3 pkt)

Posługując się **wiedzą własną** podaj, kiedy została wprowadzona i wyjaśnij, na czym polegała reforma walutowa Władysława Grabskiego:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 37. (3 pkt)

Na podstawie **źródła F** podaj trzy społeczne skutki kryzysu gospodarczego w Polsce:

- a)
-
- b)
-
- c)
-

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 38. (1 pkt)

Wyjaśnij, czy ankieta przeprowadzona przez Instytut Gospodarstwa Społecznego jest wiarygodnym źródłem informacji o skutkach kryzysu gospodarczego na wsi. W odpowiedzi posłuż się co najmniej jednym argumentem:

.....

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 39. (3 pkt)

Podaj trzy przyczyny podjęcia decyzji o budowie portu w Gdyni wymienione w **źródle G**:

- a)
-
- b)
-
- c)
-

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 40. (1 pkt)

Na podstawie **źródła H** określ rolę kapitału niemieckiego w gospodarce Śląska na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych:

.....

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 41. (1 pkt)

Jaki był cel działań podejmowanych przez autora **źródła H**?

.....

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 42. (2 pkt)

Dlaczego władze Rzeczypospolitej nie wspierały jawnie działalności prowadzonej przez autora **źródła H**? Odwołując się do wiedzy własnej, podaj dwie przyczyny:

- a)
-
-
- b)
-
-

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 43. (3 pkt)

Posługując się danymi ze **źródła I**, sformułuj trzy (różne w treści) wnioski dotyczące zmiany śmiertelności niemowląt:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Zadanie 44. (2 pkt)

Porównaj **źródła I** oraz **J**. Sformułuj i uzasadnij wniosek dotyczący związku między poziomem analfabetyzmu i śmiertelnością niemowląt:

Wniosek:

.....

.....

Uzasadnienie wniosku:

.....

.....

.....

.....

.....

Punkty uzyskane	
--------------------	--

Na podstawie **źródła D** i **K** oceń, posługując się trzema argumentami, stosunek państwa do zagadnienia oświaty:

- a)
- b)
- c)

Wiecej arkuszy znajdziesz na stronie: arkusze.pl

Na podstawie przeprowadzonej analizy **wszystkich źródeł** sporządź listę trzech głównych problemów społecznych II Rzeczypospolitej:

[illegible]

Punkty uzyskane	
--------------------	--

1. A. Ajnenkiel, Polska po przewrocie majowym. Zarys dziejów politycznych Polski 1926-1939, Warszawa 1980,
2. W. Jędrzejewicz, Wspomnienia, Wrocław - Warszawa – Kraków 1993,
3. Z. Landau, J. Tomaszewski, Gospodarka Drugiej Rzeczypospolitej, seria: Dzieje narodu i państwa polskiego, 1991,
4. Teksty źródłowe do nauki historii w szkole pod redakcją Komitetu Redakcyjnego Komisji Dydaktycznej Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historycznego. Zeszyt Nr 50, 52, 54,
5. S. Wachowiak, Czasy, które przeżyłem. Wspomnienia z lat 1890-1939. Warszawa 1983;

Brudnopis